

Uvodna reč

Teodora Trajković
Muzikološki institut SANU
Beograd, Srbija
teodora.trajkovic93@gmail.com

UDK: 78.071.1 Вауда 3.

Povodom sto godina od rođenja Zlatana Vaude

U srpskoj nacionalnoj istoriji, pored domaćih umetnika, istakli su se i muzičari koji nisu bili srpskog porekla. Dok su u XIX veku to bili muzičari iz Češke, a u međuratnom periodu ruski emigranti koji su nakon Oktobarske revolucije i građanskog rata svoj novi dom pronašli u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, posle Drugog svetskog rata značajan trag je ostavilo i nekoliko slovenačkih kompozitora i muzičkih poslenika koji su svoj život proveli u Srbiji aktivno radeći i gradeći muzičku scenu države koja je na tom polju dugo imala poprilično skromna ostvarenja. Njihovo učešće u srpskom muzičkom životu traje već više od sto godina u kontinuitetu. Raznovrsna i mnogostruka delatnost muzičara Slovenaca u Beogradu zapaža se u različitim sferama: od istaknutih kompozitora, muzičkih umetnika svih profila, muzičkih pedagoga – od nastavnika u osnovnim školama do profesora Muzičke akademije (sada Fakulteta muzičke umetnosti) – te do članova profesionalnih orkestra i horova. I po broju, a pre svega po značaju i kvalitetu, slovenački muzičari su dali značajan i zapažen doprinos razvoju srpske muzičke kulture.

U istoriji srpske muzike mogu se izdvojiti trojica slovenačkih kompozitora koji su svojom delatnošću ostavili poseban trag, a to su Davorin Jenko (1835–1914), Mihovil Logar (1902–1998) i Zlatan Vauda (1923–2010). Najmlađi među spomenutim slovenačkim muzičarima, Zlatan Vauda, rođen je 14. januara 1923. godine u Šmarjeti (danas Pernice) kod Maribora, a ove godine navršava se sto godina od njegovog rođenja.

Prva znanja vezana za muziku Vauda je stekao u krugu svoje porodice. Poseban uticaj na njegov razvoj imao je deda Vinko Vauda, kompo-

zitor i dirigent u Vrežju kod Ljutomera. Početkom Drugog svetskog rata, 1941. godine, Vauda je zajedno sa porodicom odveden u mariborski logor. Odatle su kasnije iseljeni u Srbiju, gde utočište nalaze najpre u Gruži, a potom u selu Stanovo kod Kragujevca. Komponovanjem i dirigovanjem Vauda je počeo da se bavi tokom rata. Muzičku akademiju upisao je 1947. godine u klasi profesora Marka Tajčevića, koji je prepoznao njegov potencijal za bavljenje muzikom. Iste godine mladi kompozitor započeo je karijeru kao dirigent i muzički pedagog u KUD-u „Goran“. Nakon završetka studija usavršavao se na letnjim kursevima kod dirigenta Hansa Svarovskog i kompozitora Hansa Jelineka, koji su bili profesori na Bečkoj muzičkoj akademiji. Tokom svojih usavršavanja Vauda se upoznaje sa avangardnim muzičkim stremljenjima i dodekafonijom, ali ih ne primenjuje u svom kompozitorskom stvaralaštvu. Možda se najveći doprinos Vaudinog celokupnog delovanja u muzičkom i kulturnom životu grada Beograda odnosi na period od 1952. do 1986. godine, kada je bio dirigent Dečjeg hora Radio-televizije Beograd. Dugogodišnji posvećeni rad rezultirao je velikim brojem dela u njegovom opusu namenjenim ovom ansamblu, sa kojim je nastupao na brojnim festivalima kako u Srbiji, tako i u inostranstvu. Neki od tih festivala su Dubrovačke letnje igre, BEMUS, Zmajevе igre u Novom Sadu, Veliki školski čas u Kragujevcu i mnogi drugi. Dečji hor je pod Vaudinom dirigentskom palicom izveo veliki broj dela jugoslovenskih autora, pa je tako ovaj ansambl dao važan doprinos umetničkom i muzičkom životu zemlje, kao i promociji i afirmaciji domaćeg stvaranja.

Dugogodišnji rad sa Dečjim horom odražava se u Vaudinim brojnim pesmama za decu, kao i u dečjoj operi *Ježeva kuća*, koju je komponovao 1957. godine, uz saradnju sa libretistom Jovanom Aleksićem, prema istoimenoj priči Branka Ćopića. Premda se iz Vaudinog opusa najčešće izdvajaju dečji horovi, kojih ima oko 70, njegovo celokupno stvaralaštvo obuhvata oko 300 dela. Kada je reč o scenskim delima, ističu se već spomenuta opera *Ježeva kuća*, scenski oratorijum *Maslačak*, dečji oratorijum *Mesec ljubavi* i oratorijum *Jutro*, inspirisan pesmama Petra Zupca posvećenim žrtvama u Kragujevcu, kojima je Vauda posvetio i oratorijume *Otvorena pjesma* na tekst Jure Kaštelana i *San im čuva istoriju*. Pored horske i scenske muzike, značajan doprinos se ogleda i na polju kamerne muzike, pa treba spomenuti *Pastele I i II* za duvački kvintet, *Seanse I, II i III* (komponovane u periodu od 1969. do 1972), a koje predstavljaju intimne ispovesti ozvučene pažljivo odabranim tonskim sredstvima; više ciklusa solo pesama, *Pokošene osmehe* za sopran i duvački kvintet, šest gudačkih kvarteta, *Dijalog* za obou i violončelo, *Aforizme* za klarinet, *Sonatu Brevis* za klarinet i klavir. Od instrumentalne muzike izdvaja se *Koncert za klarinet i orkestar*, komponovan 1959. godine. Zanimljiv podatak je da je ovaj koncert izveo dirigent Zubin Mehta sa Ernestom Ačkunom kao solistom i Simfonijskim orkestrom

Radio-televizije Beograd 18. januara 1960. godine. Delo je izvedeno na Kolarcu na prvom koncertu ciklusa „Mladi koji osvajaju svet“.

Kompozitorski opus Zlatana Vaude govori o njegovim širokim interesovanjima za različite muzičke forme i doživljaje, a u njegovim delima uočavaju se stilske karakteristike neoklasicizma. Dobitnik je brojnih nagrada Udruženja kompozitora Srbije, kao i Vukove nagrade za životno delo kao kompozitor, dirigent i pedagog. Međutim, pored kompozicija, među kojima su mnoge i danas prisutne na koncertnim i muzičko-scenskim podijumima, njegovo prezime je bilo i ostalo sinonim za Dečji hor Radio-televizije Beograd.

Naučni radovi i stručni tekstovi o pojedinim segmentima života i rada Zlatana Vaude malobrojni su, a do sada nije realizovana nijedna monografija koja bi na potpun način predstavila njegovu ličnost. Stoga, namera je da se ovim brojem podstaknu pitanja i dijalozi o radu ovog izuzetnog umetnika. U ovom broju časopisa *Slovenika* objavljeno je šest članaka koji se bave različitim aspektima delovanja Zlatana Vaude u kulturno-umetničkom životu Srbije. Temat započinje radom Anice Sabo pod nazivom „Zlatan Vauda (1923–2010) – *Retrospekcije*: izazovi tumačenja muzičkog toka“, u kom autorka iznosi autentično gledište i temeljnu analizu muzičkog toka *Retrospekcija*, kamernog dela komponovanog za violinu i violončelo – inače, dëla autorkinog šireg istraživanja o fenomenu *tri akorda* Zlatana Vaude. Vanja Grbović u svom radu „Dečja opera *Ježeva kuća* Zlatana Vaude u svetlu različitih interpretacija“ bavi se jedinstvenom dečjom operom koja je nastala kao rezultat Vaudinog dugogodišnjeg posvećenog rada sa najmlađima. Analizu ovog dela temelji na tri nivoa: na nivou kompozitorove ideje (partitura), nivou realizacije (rediteljska interpretacija) i recepcije dela (muzička kritika). U radu naslovljenom „Zlatan Vauda i njegov opus između dve domovine“ Karmen Salmič Kovačić zasniva svoje istraživanje na delu Vaudine zaoštavštine koja se nalazi u mariborskoj Univerzitetskoj biblioteci. Kroz sagledavanje njegovih kontakata sa rodnom zemljom autorka spoznaje uticaje na Vaudin kompozitorski opus i izvođačku praksu. Aleksandra Paladin svoje temeljno sagledavanje teme dečjeg hora i Vaudinih dirigentskih i pedagoških aktivnosti izlaže u radu pod nazivom „Zlatan Vauda – dirigent Dečjeg hora Radio-televizije Beograd“. Delatnost hora zaintrigirala je i Ninu Aksić, koja je u radu „Oslušnimo koncertni plakat i program: Zlatan Vauda i Dečji hor RTB“ na primerima iz zaoštavštine Zlatana Vaude rekonstruisala rad dirigenta i Dečjeg hora Radio-televizije Beograd kroz specifičan kulturološki pogled, sa namerom da predstavi Vaudu kao aktera u kreiranju i sprovođenju kulturne politike koja se tiče horskog rada sa decom. Poslednji članak o Vaudi, „Prilog obeležavanju jubileja – pregled zvučne arhivske građe Zlatana Vaude u Fonoteci Radio Beograda“ autorke Irine Maksimović Šašić, na kreativan način prikazuje popisan i sistematizovan katalog Vaudinih autorskih ostvarenja koja se nalaze u okviru Fonoteke Radio Beograda.

Kroz dostupnu zvučnu arhivsku građu, autorka je posmatrala Vaudinu umetničku ličnost sa tri aspekta: kao kompozitora, kao dirigenta i kao kompozitora i dirigenta sopstvenih dela. Objavljeni radovi podstaći će dalja promišljanja i otvoriće nova pitanja vezana za stvaralaštvo i umetničku delatnost Zlatana Vaude.

U rubrici „Varia“ nastavljena je serija intervjuja Helene Rill sa migrantkinjama iz Slovenije u Srbiju. Darko Ilin se u svom radu bavi Wiki-source platformom kao bibliotekom slovenačke književnosti i kulture, dok Tjaša Markežič piše o slovenskim jezicima prilikom učenja slovenačkog jezika u gimnaziji. Poslednji članak u ovoj rubrici, „Arhitektura predškolske ustanove u novobeogradskom Bloku 28“, delo je Gorana Anđelkovića.

Jubilarnu godišnjicu – sto godina od rođenja kreativnog i inventivnog Zlatana Vaude obeležili smo podsticajnim radovima, koji će u budućnosti inspirisati istraživače da se bave proučavanjem i analiziranjem njegove muzike i umetničkog rada. Ljubav koju je gajio prema svojoj profesiji nemoguće je dočarati rečima, pa ipak, ostvarenja u mnogostrukim umetničkim granama upućuju na Vaudino čvrsto uverenje (u čijem duhu i želimo da obeležimo ovu godišnjicu) da „treba voleti da bi se znalo, treba znati da bi se volelo“.